

Mitt namn är Jaana Fomin och är född och uppvuxen i Stockholm. Jag har skrivit och fortsätter skriva på berättelsen, som heter Håbolingarna. Den finns än så länge bara att lyssna på, i poddformat. Men jag hoppas att så småningom kunna ge ut fysiska böcker.

Antingen hittar jag en av alla dessa skatter som lär finnas häromkring och blir ofantligt rik, så att jag kan ge ut dem själv, eller så hittar jag ett bra förlag. Vi får se. Boken Håbolingarna tar hursomhelst avstamp här i Gäserudsstugan.

Men jag skulle vilja börja med att säga, tack så mycket för att jag fick fira nationaldagen tillsammans med er 2025. Jag tänker på hur passande det var, att vara i Dalsland, just den dagen, för här är hela Sveriges natur samlad på ett och samma ställe. Och jag är fortfarande rörd och hedrad över uppdraget att hålla tal här i Gäserud.

Den 6/6 firas ju som bekant nationaldagen även på Skansen borta i Stockholm — vilken tur för oss att stugan aldrig flyttades dit! För här står hon i sin rätta miljö, på höjden och blickar ut över böljande ängar. Att stugan är här och inte där, på Skansen, och slipper trängas mellan stugor från Hälsingland och Dalarna kan vi tacka tidigare envishet och viljestyrka. Är det måhända ett släktdrag eller kanske en anda som springer ur den här platsen och folket som kommer härifrån?

När jag började skriva tänkte jag ofta på textraden: Tidevarv komma, tidevarv försvinna, slakten följa slaktens gång ur psalm 31 "Härlig är jorden". Men det känns även passande när det gäller alla generationer av eldsjälars förhållande till detta kulturarv, eller hur?

Just den här platsen betyder väldigt mycket för mig och gjorde det redan innan jag för två år sedan satte min fot här för första gången. Varför är då den här platsen så betydelsefull för mig kan man kanske fråga sig. Har jag någon personlig anknytning hit? Både ja och nej kan man säga.

Men låt oss börja med min relation till Dalsland. Jag arbetar med film och är från början kostymdesigner, men gör lite allt möjligt inom filmskapandet. 2002 filmade vi en långfilm här som heter Smala Sussie. Den filmen kom att betyda väldigt mycket för oss. Vilka menar jag då med oss? Jo, med det menar jag mig och min make. Ulf Malmros och jag har i höst varit tillsammans i 30 år och har gjort både barn och filmer tillsammans.

Smala Sussie var lite speciell och blev väldigt viktig i vårt fortsatta arbete. Det var till exempel första gången som Ulf bestämde sig för att låta den värmländska dialekten flöda på vita duken. På sätt och vis stod han upp för en del av sin identitet. Han är ju född och uppvuxen i Molkom i Värmland, men hade sedan flytten till Stockholm jobbat bort sin dialekt.

Filmspelningen av Smala Sussie här på Dal gick som smort med hjälp av politisk nybyggaranda, lokala förmågor och kämpar. Vi hittade också våra värmländska skådespelare i och med den inspelningen som vi fortsatt arbeta med genom åren. Nu senast hösten 2024.

Men varför nämner jag allt det här kanske ni undrar? Jo, för i samma veva som vi arbetade här i Dalsland 2002 berättade Ulf för mig att hans mormor och morfar inte alls kom från Grums i Värmland utan från Dalsland.

Åren gick och jag skojade med Ulf om att han härstammade från trollen. Men när vi väl frågade min svärmor Alli om hennes släkt satte pratet om Håbolingarna i gång! Det pratades om Håbolingens humor, styrka och imponerande vader, vilket även min make har. Håbolingen hade tydligen även en vilja att gå sin egen väg, inte göra sig till och vägra klä upp sig, karlarna klemade även bort sina barn. Karaktärsdrag jag också känner igen hos min make.

Åren gick och mitt historieintresse gjorde sig påmint, men det dröjde ända fram till 2020. Under pandemin, då jag verkligen satte igång att skriva. Jag hade smygstartat redan under hösten och under julhelgen 2019 bestämde jag mig för att skriva om julaftonen 1757 här i Gåserudsstugan. Ni vet det berömda frieriet, som lyckades på tredje försöket.

Jag kan se framför mig hur den envise friaren Erik Persson måste ducka för att inte slå huvudet i dörrkarmen. Jag ser hur han smyger runt här utanför för att samla mod, hur han slås blodig ute på gårdsplanen och borta vid husknuten.

Varför ville jag skriva om det då? Jo, jag ville nämligen hemskt gärna själv läsa en roman om julaftonens två huvudpersoner. Jag ville läsa om Erik Persson och Catharina Bågenholm. Men eftersom jag inte fann en sådan roman fick jag väl skriva en själv. Och Textraderna jag kommit över, om hur frieriet gick till, sporrade min fantasi.

När det gällde själva platsen och stugan hade jag bara ett fåtal bilder från nätet som inspiration, men inget ordentligt på hur det såg ut inomhus. En och annan svartvit bild på den öppna spisen och lite annat. Jag visste inte mycket om Catharinas familj eller hur många syskon hon hade.

Jag visste inte heller så mycket om Sveriges 1700-tals historia eller om Dalsland heller för den delen. Samtidigt som jag letade efter information, fick fantasin ännu mer fart. Att skriva om Dalsland på 1700-talet är som en tidsresa i sig. Och precis som den här delen av Dal befann jag mig i gränslandet, fast för mig handlade det inte om faktiska gränser, som de till Norge och övriga landskap, utan snarare om gränsen mellan saga och verklighet.

Men låt oss gå tillbaka till Catharina Bågenholm och Erik Persson.

Det finns mycket nedtecknat om deras söner, de sju Håbolgossarna, men för att förstå gossarnas liv och öden ville jag först lära känna deras föräldrar. Jag misstänkte nämligen att det fanns en intressant kärlekshistoria där. Jag ville utforska tvåsamhet och hur man behövdes hjälpas åt som par för att få försörjningen, livet och bondgårdarna att rulla. Jag ville också följa en ung kvinna in i vuxenlivet och hur hon formas till den hon sedan blir.

Det finns en rad i Predikaren som jag tycker är passande: "Bättre är att vara två, ty de två få större vinning av sin möda". Men för att förstå vilka Catharina Bågenholm och Erik Persson var så behövde jag ju ta reda på mer om deras familjeförhållanden. Så jag lånade min svärmors släktböcker, både de om Greasläkten och Håbol/Bågenholmssläkten. Jag lånade allt jag kunde hitta om tiden och om Dalsland på biblioteket.

Och ju mer jag fann desto mer befolkades berättelsen. I släktböckerna hittade jag ju systrar och bröder, mostrar och fastrar, kusiner, mor och farföräldrar. Apropos farföräldrar så blev jag barnsligt glad när Catharinas farmor Karin dök upp. Hon som med största sannolikhet var en av de första som bodde här i stugan. Hon är dessutom en anmoder till Ulf och mina söner.

I och med att jag fann alla dessa släktförbindelser så växte även idén om familjens enorma betydelse fram! Hur viktig familjen var för folk, något många i dag kanske tappat bort. Utan familj var du utstött. Jag förstod hur familjerna var tätt sammanflätade, nästan som ett klan-samhälle, likt det skotska men kanske även det vi i dag förknippar med ordet klan.

Ni som lyssnar på podden, vet att jag blandar verkliga namn med fiktiva, samt verkliga händelser och historia med sådant jag hittat på. När berättelsen börjar finns det åtminstone två starka släkter, eller ätter. Den här i Gäserud och den i Klevmarken. När berättelsen fortsätter dyker det upp fler, som de i Grean och i Nössemark. Men kanske framförallt, så skapar Catharina Bågenholm och Erik Persson en ny ätt.

Alla dessa människor som lånat ut sina namn hjälper mig att levandegöra historien och berättelsen.

Det pratas en hel del om gömda skatter hit och dit, men Catharinas och Eriks förhållande blev min skatt. De två, alla deras släktingar och bekantskaper blev mina låtsaskompisar. Och är fortfarande det.

Jag skulle kunna skriva om det här hur länge som helst. Ni ser ju! Jag skulle kunna berätta om Erik och Catharinas bröllopsfest som måste ha ägt rum här på gården. Jag ser framför mig hur långborden ställts ut här framför stugan och hur man byggt en provisorisk dansbana av ladugårdens gamla uttjänta golvbrädor. Jag föreställer mig alla människor och intriger, hur det tisslas och tasslas och hur spelmännens fioler ekar över nejden när kvällen går över i natt och vinden mojnar.

Ni kan väl ägna den 19 juni en extra liten tanke. Då är det nämligen Catharina och Eriks bröllopsdag.

Jag vill avsluta med att tacka er för hur min berättelse mottagits häromkring och hur fint ni har tagit emot den här utbölingen från Stockholm. Och återigen vill jag påminna om psalm 31 Härlig är jorden. Och textraderna "Tidevarv komma, tidevarv försvinna, släkten följa släktens gång".

Med de orden vill jag hylla dem som gått före oss och de unga som kommer efter. Jag ser det litegrann som att vi går på rad, eller ett led efter varandra eller en ringdans. En slags stafett där generation efter generation tar vid.

Och för att jag är ett av Gäserudsstugans allra största fan vill jag tacka henne, För som det står i Predikaren: "Släkte går och släkte kommer och jorden står evinnerligen kvar".

Gäserudsstugan står ju kvar här generation efter generation. Tänk så mycket hon har sett och tänk om väggar kunde tala...

Lyssna gärna på podden HÅBOLINGARNA och följ mig gärna på Instagram, om ni vill veta mer om vad jag gör. Där visar jag även upp miniatyurer som jag gjort till berättelsen och som inspirerar mig i skrivandet.

Boken om Håbolingarna är en romantisk släktsaga som utspelar sig under frihetstiden, i 1750-talets trolska Dalsland. Människor som hittills bara omnämnts med några få rader i arkiv och kyrkböcker får här ge liv åt Håbolsläkten och hur den uppstod.

"Själva arbetet med boken kändes tidigt som en tidsresa. Myter om troll, skogsrån och jättar får här en ny förklaring... min".

"De som härstammar från de omnämnda legendariska släkterna kommer förhoppningsvis känna igen delar av sagan. Jag har använt mig av det mesta som finns nedtecknat och sedan broderat berättelsen om Håbolingarna ur det..."

"Det sägs att Selma Lagerlöf tog inspiration härifrån till en av sina böcker. När hon senare fick frågan om hon inte kunde skriva mer om den här släkten, lär hon ha sagt att hon var för gammal för att påbörja ett så stort arbete och att någon annan fick ta sig an det..."

